Landerer Pesti Hirlap

A Landerer Pesti Hirlap, mint neve is mutatja, a Landerer és Heckenast nyomda által használt betű, melyből a Pesti Hirlapot is szedték. A digitális betű alapjául a Pesti Hirlap egyik 1843-as száma szolgált. A betűnek nincs sem dőlt, sem félkövér változata. Dőlt helyett b e t ű r i t k í t á s t, félkövér helyett egyiptomi betűt használtak.
Speciális karakterek: fi ligatúra a dollár és a kettős kereszt helyén.
Mutató ujj a ☜ balra és a ☞ jobbra kacsacsőrű (csúcsos) zárójel helyén.

Készítette Hargitai Henrik
hargitai@emc.elte.hu

Vasárnap 209. Január. 1. 1843.

PESTI HIRLAP.

Megjelenik e' lap minden héten kétszer: csütörtökön és vasárnap. Félévi előfizetés a' két fővárosban házhozhordással 5 frt, boritékban 6 frt, postán boritékban 6 frt pengő pénzben. — Előfizethetni helyben L a n d e r e r L a j o s kiadó tulajdonosnál, hatvani utcza Horváth-házban 483-ik szám alatt, egyébütt minden császári királyi postahivatalnál. — Az austriai birodalomba 's egyéb külföldi tartományokba küldetni kivánt példányok iránt a' megrendelés csak a' bécsi császári főpostahivatal utján történhetik. — Mindenféle hirdetmények fölvétetnek, 's egy-egy hasábsorért petit betükkel 5 pengő krajczár számittatik.

TARTALOM. Vezérczikk. (Gr. S z é c h e n y i I s t v á n a c a d e m i a i b e s z é d e k ö r ü l). Fővár. ujdons. M e g y e i d o l g o k: G ö m ö r (Jelentés a' megye állapotáról divatba jő, corteskedés, a' zsidók kitiltása, banderium). A r a d (panasz panasz felett Arad városa ellen, utlevelek, gyülésteremi karzat 's a' hölgyek). B i h a r (radótartozás, restség és szükölködés, áttérési eset). T u r ó c z (a' szinházzal szépen vagyunk, gyógyszertár Zniováralján, kinevezések 1647: 14, országgyülési tárgyak elődolgozata) B é k e s (Requiem a' botnak, surrogatio és substitutio, vontatók egy kis fátyollebbentéssel). P o z s o n y (követi utasitás tisztválasztási tárgyban). Külf. napló. Szerbia. Nagybritannia 's Irland. Spanyolhon. Törökbirodalom. É r t e k e z ő: A' magyar irodalom és művészet 1842-ben. Hivat. tud. Hirdetések.

MAGYARORSZÁG és ERDÉLY.

Vezérczikk. (G r ó f S z é c h e n y i I s t v á n a c a d e m i a i b e s z é d e k ö r ü l I.) Ha az emberi nem kifejlődésének történeteit vizsgáljuk, két különböző módot látunk, mellyek szerint a' nemzetek haladnak, — látjuk, hogy némelly nemzeteknél bizonyos időkben egyes kitünő férfiak támadnak, kiknek felsőbbségét senki nem tagadja, kikhez vagy azért, mert erényeik és bölcseségök általánosan elismervék, vagy azért, hogy bennök az istenség küldöttjeit tisztelik, határtalan bizodalommal fordulnak honfitársaik, 's reájok bizzák azon törvények alkotását, vagy tőlök fogadják azokat önként, mellyek szerint ezentul magány- 's közéletök elrendeztetik. Igy lettek Lycurg és Solon, igy Minos és Numa nemzeteik vezérei, sőt lehet mondani alkotói; mert törvényeik a' nemzetre végre olly sajátságos bélyeget nyomtak, melly azt századok mulva is, ezer viszontagságok után, eltörölhetlenül jellemezte, 's azon nagy férfiak nevét örökre dicsöitette. 'S ezen jelenet nem csak a' régi mesés idők sajátja; még korunkban is történt, hogy e g y f é r f i belátásában bizván az ország, meghagyta neki, hogy alkosson törvényt, melly a' személyt 's vagyont biztositsa, 's várt esztendőkig tántorithatlan bizodalommal, 's midőn a' munka elkészült, minden tétovázás nélkül alávetette magát ezen törvénykönyvnek, melly Livingston lángeszének örök emléke leend, 's azon tiszteletnek, mellyel hazája Louisiana, iránta viseltetett.— Illy férfiak azonban a' sorsnak különös kedvenczei, kiknek rendeltetésök az emberi nem haladását egyszerre hatalmas lépéssel elősegiteni, mig a' szerencse másoknak, kiknek nem csekélyebb bölcseség, nem csekélyebb tetterő, nem csekélyebb erény jutott osztályrészül, hasonló vállalatnál kevesbbé kedvez, törekvéseik nem sikerülnek, 's ők magok félreismertetve, a' nemzet hálája helyett üldözéseket aratnak fáradozásaikért. Pythagoras tanitványai jártak ugy, kik társaságukba mind azon férfiakat belévonták, kik észtehetségeik, vagyonuk, vagy azon hirnév által, melly őseikről reájok szálli, nagy Görögországban (Graecia magna, a' mostani nápolyi királyság) befolyással birtak, 's kik rövid időre mind azon kis statusokban, mellyek akkor a' gazdagság 's müveltség sugáraival csaknem a' görög anyaországot elhomályositák, a' főhatalmat a' társaság kezeibe keriték. De a' nép a' status czélját inkább kivánta hosszabb 's rögösebb, de öneszmélettel választott ösvényen elérni, mint rövidebb uton, mellyet nem ismer, odavezettetni, 's a' Pythagoreusok a' tudatlanabb, a' vagyontalanabb 's névnélküli tömegtől elüzettek. — 'S ha a' régi világtól a' mostanira forditjuk szemeinket, ugy azt találjuk, hogy a' nemzeteknél most is uralkodik azon szellem, miszerint a' nép most is jobban szereti a' verőfényt, mellynél az őt körözö veszedelmet, vezető nélkül is kikerülheti, 's ha eltévedett utját könnyen feltalálhatja, mint a' sötét éjjelt, habár biztos kalauz vezérelné is lépteit; mert ha ez mégis tévedni találna, akkor a' menekvéshez alig marad remény; vagy — hogy egyszerüen 's kép nélkül szóljunk — tapasztalás mutatja, hogy hiányos alkotmányi élet kedvesebb, mint a' legliberalisabb absolutismus. —

'S a' mint ez nagyban az országlási formákról áll, ugy áll ez kicsinyben is, minden egyes kérdésnél. A' tekintélyek ideje lejárt, 's helyébe az öneszmélet lépett; vizsgálódás nélkül senkinek javaslatát el nem fogadjuk; bármilly kedvezően itéljünk is egyébkint lángeszéről, bármilly szerencsés lett légyen minden egyéb föllépése; vezérszerepet senki nem igényelhet, mert vezér csak az, kinek nézeteit a' többség osztja, az egyik kérdésben ez, a' másikban amaz. —

Szolgáljanak ezek mentségemül, midőn hazánk olly kitünő fiának, gróf Széchenyi Istvánnak utólsó munkája felett véleményemet tartózkodás nélkül a' közönség eleibe terjesztem, előre is kijelentvén: hogy hálával fogadandok minden felvilágositást, melly netalán hibás felfogásomat megigazitandja, 's hogy őszinte örömemre fog szolgálni, ha ugy járok, mint az egyszeri ember, ki a' csillagvizsgálónak látesövével nagy csodálkozására azt találta, hogy, mit ő foltoknak nézett a' holdban, az nagyszerü hegysorokból áll, 's termékeny rónákból 's végetlen tengerből. —

A' mult év végnapjaiban (dec. 23-kán) elhagyta a' sajtót gróf Széchenyi István academiai beszéde; a' tudós társaság nagy ülése tágitott azon rendszabályán, melly szerint effele előterjesztések egyedül a' társaság évkönyveiben szoktak kinyomatni ('s mellynek következésében mások közt b. Eötvös Józsefnek 1839-ben közlelkesedéssel fogadott emlékbeszéde Kölcsey felett még most is sajtó alatt vesztegel), 's ennek köszönhetjük, hogy azon előadás egy hét óta közkézen forog, melly mindenkire, ki azt hallotta, olly mély, olly különböző hatást gyakorlott, mellynek hire az egész országban olly hamar elterjedett, 's melly előlegesen is, mielőtt kinyomatva lön, már hirlapi vitákra adott alkalmat, mert „mit olly férfi mond, kinek a' haza annyi köszönettel tartozik, mint gróf Széchenyi Istvánnak, az fontosabb, mint hogy felelet nélkül maradhatna, 's a' discussio mezején ki fog világlani az igazság, melly mint jó érez surlódás által csak fényesebben tündököl" *).

Gróf Széchenyi István szavai nem voltak csupán csak alkalmi beszéd, 's midőn ő, az academiának főalapitója, ezen intézetben a' XI-dik nagy ülést ünnepélyesen megnyitotta, elmondta mindjárt azon okokat, mellyek őt tizenhét évvel ezelőtt arra birták, hogy épen az academia megalapitására pontositsa össze az erőket, 's elmondta ez alkalommal, mit vár jövőre ezen intézettől; megmondta vélekedését azok felett, mik a' nemzetiség szilárditása 's a' honi nyelv terjesztése körül eddig is történtek, 's felhozta azon egyetlen módot, melly által meggyőződése szerint megmenthetjük fajtánkat bukástól, 's hatalmas, dicső, nagy nemzetté emelkedhetünk; végre finom fordulattal felszólitotta az academiát, hogy azon eszmére, mellyet a' német igy tesz ki: „K l u g h e i t" alkalmas szót leljen föl, 's ezt 's az ahoz kapcsolt fogalmat hazánkban honositsa meg **).

A' beszéd olly nevezetességgel bir részleteiben, 's tartalma olly fontos, hogy e' felett formáját könnyen elfelejtjük; 's azért nem akarom vizsgálni: valljon nem sértetett e meg általa az academiának azon alapszabálya, melly a' politicát az intézet müködéseinek köréből kizárja; valljon a' literatura nem szolgált e illyr módon palástul a' politicának; valljon azon nézetek, mellyeket a' másod elnök, elnöki székből, a' közönséghez intézett, nem térnek e el a' társaság tagjai többségének véleményétől? — szóval: nem akarom ezen előadást szük academiai szempontból birálni; hatása nagyobb volt, mint sem azt más, mint tág nemzeti szempontból lehetne tekinteni. —

Mindjárt beszéde elején azt mondja a' gróf, hogy „egyedül tiszta fogalmak alapjain fejlődhetik ki az emberi jobblét" (1 lap), 's állitja: „hogy emberek közt legtöbb zavar és akkép legtöbb nyomoruság nem abból következik, hogy szivtelenek és roszak, hanem azon felette egyszerü okból, mert nem értik egymást. Száz eset közt tán nincs tiz, hol valami kifejlett bajnak alapját szántszándékos gazság tenné, f é l r e é r t é s, ebből eredő szenvedély, ezt követő boszú 's innen folyó gyülölet és rosz akarat, meg vakság, képzi szintén minden emberi nyomornak sarkalatát, azaz hogy n e m é r t i k e g y m á s t", (9 lap) 's ugyanazért „ha igaz, mikép legtöbb zavar és ezt kisérő nyomor félreértésekből ered, mellyeknek természet ellení rendszer okvetetlen következése, ugy látszik, nincs nemzet, a' szerencse és előmenetel olly magas fokán még, mihez képest kedvező körülmények daczára is lehetne valami józanabbat eszközölnie, mint mindeneket félretéve, előlegesen nyelve javitását venni munkába. — Ez volt a' tudós társaság alapitóinak egyik vezérelve, midőn a' teendők sorából épen egy tisztán philologiai ***) intézet felállitását szemelték ki."— Vannak azonban félreértések, mellyek a' szavak bármilly szabatos értelmezése által meg nem szünnek, mellyekre az academiának semmi befolyása nincs, midőn t. i. nem szavak, hanem tettek magyaráztatnak félre, 's ez által gyanu ébresztetik, és a' bizodalmatlanság magva elhintetik. Hogyha pedig nem csak egyes emberek czéljai értetnek félre, hanem az egész törvényhozás intézkedései, ha ezek által az ország lakóinak egy része bal felfogásból érdekeit mellőzve 's jogait megsértve véli, akkor a' legnagyobb óvatosság 's eszély szükséges, hogy a' felingerlett kedélyek megnyugtassanak, 's minden szó, melly a' gyanut 's bizodalmatlanságot növeszteni képes, politicai hiba, melly veszélyesebb mint a' bün. Hazánk pedig — melly Thuróczy szerint bizonyosan az ijász csillagzata alatt fekszik, mert ha a' magyarnak kül ellenséggel nem kell küzdenie, akkor honfitársa ellen fordul — illy félreértés átka által nyomatik, mióta a' Panszlavismus és Illyrismus hősei azon hiedelmet terjesztették, hogy a' magyar, hazájának minden idegen ajku lakosát anyanyelvétől erővel meg akarja fosztani. Ezen rettenetes félreértésre nem adott okot a' törvényhozás, sőt tudtomra semmi törvényhatóság, semmi egyesület sem. Hallottam ugyan idegen ajkuaktól 's különösen tótoktól sok általános panaszt, de többszöri felszólitásra is egyes eseteket az 1830-iki törvény alkotása óta nem hallottam, mellyek bizonyitanák, hogy a' szláv ajkuak jogai megsértettek, vagy hogy valaki nyelve miatt üldöztetett volna; 's mig illyenek fel nem hozatnak, addig tagadom, hogy a' magyar nyelv erőszakkal terjesztetett volna idegen ajkuakra, addig tagadom, hogy a' szláv mozgalom a' magyar erőszaknak reactiója volna. Tagadás azonban még nem javit a' dolgon, 's bármi fényesen bizonyittatnék is be, hogy okot a' bizodalmatlanságra nem adtunk, ez még meg nem szünteti, 's megszüntetése csak akkor remélhető, ha olly férfiak, kiket még a' gyanusitás sem mer kétszinüséggel vádolni; kiknek személyessége bizodalmat gerjeszt, kik pártokat képviselnek, nyilván kijelentik, hogy a' nemzet senkit nyelvbeli különbség miatt nem üldöz, hogy a' magyar nyelvet a' magánéletbe erőszakkal behozni nem szándékolja, hogy kivánja, miszerint a' holt deák nyelv után teljes kiterjedésben örökösödjék a' magyar, de a' törvényen tul semmi élő nyelv jogait meg ne sértse. — Ezt tették az országgyülés több tagjai, ezt az ágostai vallásu evangelicusok egyházi közgyülésén több nagyobb befolyásu férfiak, ezt a' P e s t i H i r l a p, ezt a' V i l á g szerkesztői; a' magyar tudós társaság elnöki székéből pedig vádoltatni halljuk hazánk fő heveseit, hogy nem maradtak annál, mit a' törvény parancsol, (31 l.) halljuk igazoltatni az idegen ajkuak minden panaszait, midőn az kérdeztetik: valljon „isten előtt mind azon kisérletekben, mellyekkel a' tulhév vérünket terjeszteni és ekkép nemzeti létünket biztositani buzog, nem kénytelen e látni Magyarországban minden más ajku sokkal többet mint a' magyar nyelv törvényesitését?" (34 lap) 's felszólittatunk mindnyájan: „legyünk végtére igazságosok." (34 l.) Ezt pedig gróf Széchenyi mondja, azon férfi, ki az országot ismeri, ki a' törvényhozás szellemét félre nem értheti, hiszen a' törvényhozásnak ő is egy nagy befolyásu tagja, ki közelebb viszonyban áll az ország legkitünőbb capacitásaival — ő szól igy, 's midőn egy részről megvallja, hogy „az egy kissé előrelátóbb még ma is remeg nyelvünk és nemzetiségünk sorsa felett, mikor törvény védi azt" (12 lap): más részről előhozza, hogy „vérünk jelesbjeinek is még okulniok kell azon mesterségben, mikép lehessen a' nemzetiséget némi biztossággal megőrizni" (22 l.) *); panaszkodik, mikép ezen kérdés körül, mellynek megfejtésére csak egy módot ismer, „ugy szólván isolalva leli magát" (25 l.), 's „k á r h o z t a t j a a z o n u t a t, m e l l y e n, f e l e t t e k e v e s e t k i v é v e, a' l e g n a g y o b b r é s z k ü l ö n árnyéklatokban ugyan, s ő t h a z á n k n é m i l e g k i t ü n ő b b c a p a c i t á s a i b u z g ó l k o d n a k k ö z e l í t e n i a z o n c z é i h o z, m e l l y n e k e l é r é s e a' g r ó f s a j á t s z i v é n e k i s l e g f o r r ó b b v á g y a: f a j t á n k n a k t. i. n e m c s a k b i z t o s i t á s a, d e e g y k o r i f e l d i c s ő i t é s e i s." (26 l.) —

Szolgálhat e gróf Széchenyi Istvánnak illy felszólalása az ingerlett kedélyek csillapitására? meg fogja e nyugtatni a' bizodalmatlanokat? lesz e alkalmas a' félreértés megszüntetésére? erről itéljen a' közvélemény; ha azonban illyr vagy panszláv volnék: akkor a' gróf szavai a' legszomorúbb benyomással volnának reám, mert meg volnék általok győzetve, hogy anyanyelvem ellen széles kiterjedésü összeesküvés létez a' magyarok közt, kik az idegen ajkuakat a' törvény szelid szavaival elaltatják, hogy aztán a' haza határain belől erőszakosan mindenütt kiirthassák a' tót 's német nyelvet, 's habár ezen sötét jövő árnyékaiban vigasztalólag látnám magam előtt a' nagy hazafi fénykörzött alakját, ki nemzete l e g n a g y o b b r é s z é n e k, sőt a' h a z a n é m i l e g k i t ü n ő b b c a p a c i t á s a i n a k titkos ocsmány terveit elárulta: de mégsem szolgálhatna teljes megnyugtatásomul azon meggyőződés, hogy mig

*) „Kelet népe és Pesti Hirlap", irta b. Eötvös József. 6 lap.

**) Gróf Széchenyi felszólitása nem maradt eredmény nélkül, 's a' Szemere Pál által ajánlott „e s z é l y" olly kedves, olly rokonszenvet gerjesztő, hogy ezt minden honi kebel befogadhatja, 's nehéz volna azt gyanusitani, vagy a' nevetség szinpadára állitani. (Lásd a' „M a g y a r a c a d e m i a k ö r ü l" 54 lap.)

***) Legyen szabad kételkednünk, hogy a' tudós társaság tisztán philologiai intézet.

*) Nehogy értelemcsavarással vádoltassam, egész kiterjedésben közlöm a' kérdéses pontot: „Mind azon gyönyörü érzelem és szent lelkesedés, melly hazánknak, hála az ég, számra mindig növekedő hű fiaiban buzog, 's mi a' legnagyobbnak, legdicsőbbnek lehetne apadhatlan forrása, nemcsak nem fogja magasbra emelni, de még csak biztositni sem a' hont, sőt egyenesen meggyilkolni ezt előbb mint gondolnók, ha, mielőtt késő, legalább vérünk jelesbjei nem okulnak azon mesterségben: olly drága, de ollyannyira kényes kincset, mint nemzetiség, nemzeti sajátság, némi biztossággal és a' siker némi hihetőségével mikép lehessen őrizni, mikép lehessen ápolni 's növeszteni leginkább, sőt kirekesztőleg."